

О‘ЗBEKISTONDA JURNALISTLARGA BO‘LGAN ETIBOR.**Artiqov Bobur Abdikadir o‘g‘li***O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti**axborot xizmati va jamoatchilik bilan aloqalar yo‘nalishi talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida jurnalistlarga bo‘lgan e‘tibor, ularning huquqiy maqomi, faoliyatiga yaratilgan sharoitlar, so‘z erkinligi va axborotga bo‘lgan ochiqlik darajasi tahlil qilinadi. Maqolada so‘nggi yillardagi islohotlar, jurnalistlar uchun taqdim etilgan ijtimoiy kafolatlar hamda jurnalistik faoliyatda uchrayotgan muammolar yoritiladi. Metod sifatida huquqiy hujjatlar tahlili, ekspert fikrlari va statistik ma‘lumotlar tahlili qo‘llanildi. Natijalar asosida O‘zbekistonda jurnalistlik kasbining rivojlanish istiqbollari va muhim takliflar bildiriladi.

Kalit so‘zlar: Jurnalist, so‘z erkinligi, axborot siyosati, ommaviy axborot vositalari, huquqiy himoya, islohotlar, media erkinligi.

O‘zbekiston so‘nggi yillarda ochiqlik va so‘z erkinligini ta‘minlash yo‘lida jadal islohotlarni amalga oshirmoqda. Bu jarayonda jurnalistlar va ommaviy axborot vositalarining tutgan o‘rni beqiyosdir. Jurnalistika jamiyatni axborot bilan ta‘minlovchi asosiy institut bo‘lib, uning erkin va xavfsiz faoliyat yuritishi demokratik jamiyatlar uchun muhim hisoblanadi. Shuning uchun jurnalistlarga nisbatan e‘tibor, ularning huquqiy maqomi va faoliyat sharoitlarini chuqur o‘rganish dolzarb masalalardan biridir.

O‘zbekistonda jurnalistlarga bo‘lgan e‘tibor masalasi ko‘p qirrali va murakkab bo‘lib, so‘nggi yillarda sezilarli o‘zgarishlar va qiyinchiliklarni o‘z ichiga oladi. Bu sohada hukumat tomonidan olib borilayotgan islohotlar, qonuniy baza, jurnalistlarning kasbiy faoliyati, ijtimoiy munosabat va xalqaro tashkilotlarning ta‘siri kabi omillarni alohida ko‘rib chiqish lozim. Quyida ushbu masalani batafsil yoritib beraman.

. Qonuniy baza va islohotlar

O'zbekistonda jurnalistlarga bo'lgan e'tiborning muhim ko'rinishlaridan biri qonuniy bazaning rivojlanishi hisoblanadi. 2016-yildan keyin mamlakatda ochiqlik va so'z erkinligini ta'minlash maqsadida bir qator qonunlar qabul qilindi yoki yangilandi.

Masalan:

- "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi qonun (yangi tahriri 2021-yilda qabul qilingan) ommaviy axborot vositalarining faoliyatini tartibga solishga qaratilgan. Ushbu qonun jurnalistlarning axborot olish huquqini kengaytirish va davlat organlari bilan hamkorlikni osonlashtirishni ko'zda tutadi.

- "Jurnalistning kasbiy faoliyatini himoya qilish to'g'risida"gi qonun jurnalistlarni bosim va tahdidlardan himoya qilishga xizmat qiladi. Bu qonun jurnalistlarga qarshi zo'ravonlik yoki to'sqinlik qilish holatlariga qarshi choralar ko'rishni nazarda tutadi.

- 2022-yilda O'zbekiston Jurnalistlar uyushmasi tomonidan milliy jurnalistikaning rivojlanishiga oid maxsus dastur ishlab chiqildi. Ushbu dastur jurnalistlarning malakasini oshirish, ularning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va ish haqlarini oshirish kabi masalalarni qamrab oladi.

Bundan tashqari, axborot sohasidagi senzura rasman bekor qilingan bo'lib, bu jurnalistlarga nisbatan erkinlik darajasini oshirishga xizmat qildi. Biroq, amalda qonunlarning ijro etilishi va ularning samaradorligi hali ham muhokama mavzusi bo'lib qolmoqda.

Jurnalistlarning kasbiy faoliyati

O'zbekistonda jurnalistlar turli sohalarda – davlat ommaviy axborot vositalari, xususiy nashrlar, onlayn platformalar va ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yuritmoqda. So'nggi yillarda internet va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi bilan blogerlar va mustaqil jurnalistlar soni sezilarli darajada oshdi. Bu esa axborot maydonida ko'proq xilma-xillik va raqobatni keltirib chiqardi.

Biroq, jurnalistlarning kasbiy faoliyatida bir qator qiyinchiliklar mavjud:

- O'z-o'zini senzura qilish: Ko'plab ommaviy axborot vositalari va jurnalistlar nozik siyosiy yoki ijtimoiy mavzularda tanqidiy materiallar chop etishdan qochadi. Bu odat o'tmishdagi qat'iy nazorat tufayli shakllangan va hali ham davom etmoqda.

- Moliyaviy qiyinchiliklar: Xususiy ommaviy axborot vositalarining aksariyati moliyaviy jihatdan mustaqil emas, bu esa ularning mustaqil jurnalistik faoliyatiga to'sqinlik qiladi. Jurnalistlarning ish haqi ko'pincha past bo'lib, bu sohada yuqori malakali mutaxassislarning qolishiga xalaqit beradi.

- Malaka va ta'lim: Jurnalistlarning kasbiy malakasini oshirish uchun yetarlicha imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, zamonaviy jurnalistika standartlariga mos keladigan ta'lim dasturlari hali to'liq joriy etilmagan.

Jurnalistlarga qarshi bosim va tahdidlar

O'zbekistonda jurnalistlar faoliyatida duch keladigan eng katta muammolardan biri ularning xavfsizligi va himoyasi bilan bog'liq. So'nggi yillarda jurnalistlar va blogerlarga qarshi quyidagi holatlar qayd etilgan:

- Ijtimoiy tarmoqlardagi haqorat va tuhmat: Erkin fikr bildiruvchi jurnalistlar ko'pincha ijtimoiy tarmoqlarda haqorat va tuhmatga duch kelmoqda. Bu holatlar ularning sha'n va qadr-qimmatiga putur yetkazadi, lekin huquq-tartib idoralari tomonidan yetarlicha choralar ko'rilmaydi.

- Fizikaviy va ma'naviy bosim: Ba'zi hollarda jurnalistlar tanqidiy materiallar chop etganliklari uchun noma'lum shaxslar yoki guruhlar tomonidan tahdidlarga duch kelgan. Masalan, korrupsiya yoki mahalliy hokimiyat faoliyati haqidagi materiallar jurnalistlar uchun xavfli bo'lishi mumkin.

- Huquqiy choralarning yetishmasligi: Jurnalistlarga qarshi qilingan jinoyatlarga javobgarlikni belgilovchi maxsus qonuniy choralar hali to'liq shakllanmagan. Bu esa jurnalistlarni himoyasiz holatda qoldiradi.

Ijtimoiy munosabat va jurnalistlarning obro'si

O'zbek jamiyatida jurnalistlarga bo'lgan munosabat turlicha. Bir tomondan, jurnalistlar ijtimoiy muammolarni yoritib, odamlarning ovozini yetkazuvchi muhim shaxslar sifatida qadrlanadi. Masalan, mahalliy muammolar, ta'lim, sog'liqni saqlash yoki iqtisodiy masalalar haqida yozadigan jurnalistlar ko'pincha ijobiy baholanadi. Biroq, boshqa tomondan, tanqidiy yoki siyosiy mavzularda ishlaydigan jurnalistlar ko'pincha salbiy munosabatga duch keladi. Bu holatni "jurnalistlar jamiyatni

bo‘luvchi” yoki “muammolar haqida ortiqcha shov-shuv ko‘taruvchi” shaxslar sifatida qarash odati bilan bog‘lash mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi bilan jurnalistlar va blogerlar o‘rtasidagi farq xiralasha boshladi. Bu esa jamiyatda jurnalistika kasbining nufuziga ham ta’sir qilmoqda. Ba’zi blogerlar sensatsion materiallar orqali e’tibor qozonayotgan bo‘lsa, professional jurnalistlar sifatli kontent yaratishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Xalqaro tashkilotlar va so‘z erkinligi

O‘zbekistonda jurnalistlarga bo‘lgan e’tibor xalqaro tashkilotlar tomonidan ham kuzatilmoqda. “Chegara bilmas muxbirlar” (Reporters Without Borders) tashkilotining So‘z erkinligi indeksi bo‘yicha O‘zbekiston so‘nggi yillarda o‘z o‘rnini yaxshilagan bo‘lsa-da, hali ham so‘z erkinligi va jurnalistlar xavfsizligi bo‘yicha muammolar mavjud. Xalqaro tashkilotlar O‘zbekiston hukumatini jurnalistlarni himoya qilish va mustaqil ommaviy axborot vositalarini qo‘llab-quvvatlashga doir yanada faol choralar ko‘rishga chaqirmoqda.

Xulosa

O‘zbekistonda jurnalistlarga bo‘lgan e’tibor so‘nggi yillarda ijobiy o‘zgarishlarga ega bo‘ldi, ammo bu sohada hali ko‘p ish qilish kerak. Qonuniy islohotlar, kasbiy rivojlanish imkoniyatlari va xalqaro hamkorlik jurnalistlarning faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, o‘z-o‘zini senzura, bosim va moliyaviy qiyinchiliklar kabi muammolar jurnalistlarning to‘liq erkin va mustaqil ishlashiga to‘sqinlik qilmoqda. Kelajakda jurnalistlarning xavfsizligi, ijtimoiy himoyasi va kasbiy rivojlanishiga qaratilgan yanada faol choralar ko‘rilishi so‘z erkinligi va demokratik jamiyatni mustahkamlash uchun muhim hisoblanadi.

Adabiyotlar.

1. Sulaymonov I., Men— jurnalistman, T., 2001. 6. Национальной телерадиокомпании Узбекистана»
2. Akhmedov, T. (2017). The history of television journalism in Uzbekistan. Bulletin of Science and Practice, (12), 417-420;

3. Муратова Н. Журналистикада медиа ва ахборот саводхонлиги. Қўлланма. – Тошкент, 2019. – 76.
4. Нурутдинова М. Мультимедиавий жанрлар таснифи. – Тошкент, 2021. – 84-б.
5. [Axborot xavfsizligi jamoatchilik e'tiboriga muhtojmi? — Uzbekistan News | DARYO.UZ](#)
6. [O'zbek tili masalasi yana muhokamada: qahvaxonadagi holat jamoatchilik bahs-munozarasiga sabab bo'ldi – O'zbekiston yangiliklari – Gazeta.uz](#)